

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пән: (таңдамалы компонент)	Фармацевтикалық демеу
Пән коды:	FD5201
БББ атауы	6B10106 «Фармация»
Оқу сағаттарының / кредиттердің көлемі	120 (4 кредит)
Оқытылатын курс пен семестр	5/10
Дәріс көлемі:	10

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН

MEDISINA

AKADEMIASY

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ

SOUTH KAZAKHSTAN

MEDICAL

ACADEMY

АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»

Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы

«Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені

044-41/

20 беттің 2 беті

Хаттама № 10 «15» 05 2023ж.

Каф. менц., ф.г.к., профессор м.а.

Токсанбаева Ж.С.

ДӘРІС 1

1. ТАҚЫРЫБЫ: Фармацевтикалық демеуге кіріспе

2. Мақсаты: Фармацевтикалық демеуге кіріспе. Фармацевтикалық демеу туралы түсінікті қалыптастыру.

3. Дәріс тезісі

. Қазіргі уақытта әлемнің көптеген елдерінде ОТС-препараттарын (ағылш. over the counter). Препараттардың осы санатының болуы дәрігердің ұсынысынсыз, яғни пациенттің өзінің жауапкершілігімен оларды қолдану мүмкіндігін алдын ала анықтайды. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы өзін – өзі емдеу-бұл еркін сатудағы, өзін-өзі тану бұзылыстарының алдын алу және емдеу үшін және өзі таныған симптомдар үшін тұтынушының дәрілік препараттарды пайдалануы деп анықтады.

Еуропа қауымдастығы (AESGP) "өзін-өзі емдеу" терминін "Жауапты өзін-өзі емдеу" деп өзгертті. Осыған байланысты, XX ғасырдың аяғында бүкіл әлемде денсаулық сақтауды дамытудың стратегиялық бағыты "пациентке фокус" ретінде анықталды.

Жауапты Өзін-өзі емдеу тұжырымдамасын дамыту халыққа қолжетімді, сапалы және арзан қызмет көрсетуде оң рөл атқаруға арналған.

Негізгі өзін-өзі емдеудің сипаттамасы-науқастың өз денсаулығы үшін жауапкершілігі. Өзін-өзі емдеуге жауапты көзқарастың негізі толық ақпараттың болуы деп танылады және дәл осындай жағдайларда фармацевтің рөлі айтарлықтай артады, ол науқасқа сапалы көмек береді. Фармацевт дәрі-дәрмектің қандай сырқатты емдеу үшін қажет екенін, емделушіде дәрігердің жедел кенесін талап ететін симптомдар жоқ па екенін анықтауы тиіс, тек дәрі-дәрмекті ғана емес, сонымен қатар оңтайлы дәрілік түрін таңдайды, препаратты қабылдау ережелері туралы баяндайды, ықтимал жанама әсерлер, препараттың тамақпен, басқа дәрілік препараттармен және т.б. өзара әрекеттесуі туралы ескертуі тиіс, яғни толық фармацевтикалық қорғаншылықты жүзеге асырады. Фармацевтикалық демеу фармацевтің дәрілік препараттармен емдеу нәтижесі үшін нақты пациенттің алдында жауапкершілікті қабылдауын білдіреді.

Фармацевтикалық демеу-бұл дәрі-дәрмекті босатқаннан бастап оның әрекеті толық аяқталғанға дейін дәрілік терапияның барлық кезеңі ішінде фармацевт пен пациенттің өзара іс-қимылының кешенді бағдарламасы.

Тиісті дәріхана практикасының (Good Pharmaceutical Practice, GPP) талаптары аясында фармацевтикалық демеу термині науқас пен қоғамды фармацевт қызметінің бастапқы пайдаланушылары ретінде анықтайтын практика идеологиясының атауы ретінде бекітілді. Тиісті дәріханалық тәжірибе фармацевтикалық қамқорлық жасаудың ең тиімді жолдарының бірі болып табылады деп айту заңды.

Фармацевтің кәсіби білімі мен тәжірибесі, медициналық этика және деонтология нормалары, науқасқа деген мейірбандық қарым – қатынас және өз міндеттерінің тиісті фармацевтикалық демеуінің негізі болып табылады.

4. Көрнекі құралдар – слайды в программе Microsoft Office Power Point

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз
2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз
3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 4 беті

6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L., Chabner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент., 2013. - 200 с- 70экз.
2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.
5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.
6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: рукаводство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз
7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз
8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз
9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p
10. Tripathi K.D. Essentials of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.
11. Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.
12. Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб.-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6.Бақылау сұрақтары

1. «Фармацевтикалық демеу» дегеніміз нені білдіреді?
2. «Өзін-өзі емдеу» терминін қалай түсінесіз?

ДӘРІС 2

1.ТАҚЫРЫБЫ : Фармацевттің қызметін реттейтін нормативті құжаттар

2. Мақсаты : Фармацевттің қызметін реттейтін нормативті құжаттармен жұмыс жасауға үйрету

3. Дәріс тезісі

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің міндетін атқарушының 2018 жылғы 29 наурыздағы № 138 бұйрығымен бекітілген.

Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде және міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінде сатып алынатын дәрілік заттар мен медициналық мақсаттағы бұйымдардың шекті бағалары мен үстеме бағасын қалыптастыру қағидалары) 2018 жылға арналған Бірыңғай дистрибьютордан сатып алынатын тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде және міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінде дәрілік заттардың, медициналық мақсаттағы бұйымдардың тізімін бекіту туралы»

Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде Бірыңғай дистрибьютордың дәрілік заттар мен медициналық мақсаттағы бұйымдарды сақтау және тасымалдау жөніндегі қызметтерді сатып алуға қатысу үшін құжаттардың нысандарын бекіту туралы Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінде тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемін көрсету бойынша дәрілік заттарды, профилактикалық (иммунобиологиялық, диагностикалық, дезинфекциялық) препараттарды, медициналық

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 5 беті

мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техниканы, фармацевтикалық қызметтерді сатып алуға қатысу үшін құжаттардың нысандарын бекіту туралы ҚР ДСЖӘДМ 2017 жылғы 18 қаңтарда шыққан № 20 заңымен бекітіледі.

4. Көрнекі құралдар – слайды в программе Microsoft Office Power Point

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз
2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз
3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012
6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L., Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж.Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.
2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.
5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.
6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: руководство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз
7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз
8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз
9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p

10.Tripathi K.D. Essentails of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.

11.Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.

12.Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Тегін медициналық көмек көрсетудің кепілді көлеміндегі тізімге қандай препараттар кіреді ?
2. Дәрілік заттарға және медициналық мақсаттағы бұйымдарға шекті бағамен үстемелер мөлшерінің қалыптасу ережелері қандай?

ДӘРІС 3

1. ТАҚЫРЫБЫ : Фармацевтикалық қызмет тұтынушыларға қызмет көрсету ережелері

2. Мақсаты : Фармацевтикалық қызмет тұтынушыларына қызмет көрсету ережелеріне оқыту

Дәріс тезісі

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 6 беті

Сатып алушы сауда залында пайда болған кезде маман кеңес беру және тауарды табу мен таңдауда көмек көрсету үшін өзінің жұмыс орнын алуы тиіс. Клиентті назарсыз қалдыруға, оны маманды іздеуге мәжбүрлеуге болмайды.

Тауарды орналастыру, витриналарды ресімдеуді - клиенттерге сапалы қызмет көрсету үшін зиян келтірмей жүзеге асырудағы басты міндет болып табылады. Клиенттермен және әріптестермен қарым-қатынаста тыныш, құрметпен, мейірбан реңкті қолдану, қызметкерлермен "айқайлап" қолданбау. Сондай-ақ сатып алушыларға қызмет көрсетумен байланысты емес жұмыс, тұрмыстық, Фирмаішілік, жеке мәселелерді шешу өндірістік үй-жайларда (сауда залында емес) жүзеге асырылады. Әріптестермен қарым-қатынас жасау үшін маманның клиентпен диалогын үзбеуге, ал сатып алушымен әңгімелесу аяқталғаннан кейін залда клиенттер болмаған жағдайда қажетті ақпаратты хабарлауға.

Егер маман күрделі, ерекше емес жағдайлар туындаған кезде қиындықтарға тап болса, ол әріптестерін немесе дәріхана меңгерушісін тартуға тиіс. Жағымсыз клиенттермен (агрессивті, ашуланшақ) жанжалды жағдайларды шешу үшін оны меңгеруші кабинетіне шақыру қажет. Барлық даулы жағдайларды дәріханаға келушілер үшін зиян келтірмей шешу қажет. Өндірістік қақтығыстарды тек өндірістік үй-жайларда ғана шешуге болады.

Клиенттерге қызмет көрсету сапасы мен жылдамдығы басым міндет болуы тиіс. Дәріханаға келу, мамандарды ауыстыру, тауарды қабылдау және басқа да бизнес-ережелерді орындау тәртібі мамандардың жұмыс кестесін жасау кезінде ескерілуі тиіс. Егер қызмет көрсету жылдамдығы төмен болса, бір тағылымдамадан өтушіні кассаға қалдыруға болмайды. Клиенттерге: препараттарды сақтау орындарын білмеу; препаратты білмеу (проблема бойынша кешенді емдеу); компьютерді және арнайы бағдарламаларды тез пайдалана алмау салдарынан баяу қызмет көрсетуге болмайды.

Егер маман кассасы тастап кету алдында, ол кассалық аймаққа "Техникалық үзіліс" тақтайшасын болмаған уақытын көрсете отырып, немесе "Басқа кассаға өтуіңізді өтінеміз" тақтайшасын, залында жұмыс істейтін кем дегенде бір кассаны шартымен және кезекте кемінде екі адам қоюға тиіс. Сауда залында клиенттердің ең аз саны болған кезде қызметкерлер түскі ас керек. Жұмыс орнында тамақ ішуді болдырмау қажет.

Медициналық өкілдермен сөйлесуді дәріхана меңгерушісі немесе кеңесші маркетинг бөлімінің рұқсатымен ғана жүргізуге тиіс. Медициналық өкілдер маркетинг бөлімінің жазбаша рұқсатымен (Ақпараттық хат) дәріхананың (фармацевтердің, провизорлардың) мамандарын препараттардың ерекшеліктері бойынша тек сатып алушылар болмаған жағдайда ғана (қызмет көрсетуге кедергі келтірмеуге) хабардар ете алады. Медицина өкілдеріне бөлінетін орташа уақыт-күніне 2-3 минут.

Қарым-қатынас этикасын сақтау: сауда залында клиенттерді, дәрігерлерді және олардың мақсатын, медициналық өкілдерді, бәсекелестерді, әріптестерін және басшыларды (олардың сыртқы түрі, мінез-құлқы, сатып алу) талқыламау.

Ішкі (коммерциялық) ақпаратты, оның ішінде маркетинг бөлімінің рұқсатымен келетін басқа адамдарға, медицина өкілдеріне таратуға тыйым салынады. Мысалы, ұйым қызметкерлері болып табылмайтын тұлғаларды ұйымның басымдықтары туралы хабардар ету, құжаттарды, әдістемелік нұсқаулықтарды және т.б. басып шығару және пайдалануға беру.»

Техникалық персонал сауда залындағы ылғалды жинауын залдағы келушілердің ең аз саны болған кезде ластануына қарай іс-шараларды, яғни ылғал жинауды жүзеге асыру қажет.

4. Көрнекі құралдар – слайды в программе Microsoft Office Power Point

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз

2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 7 беті

3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012
6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L.,Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

10. Орманов, Н. Ж.Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.
11. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
12. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
13. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.
14. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.
15. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: руководство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз
16. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз
17. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз
18. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p

10.Tripathi K.D. Essentails of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.

11.Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.

12.Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб.-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Медициналық өкілдерімен келіссөздер қалай жүргізіледі?
2. Сауда залында күрделі жағдайлар туындаған кезде фармацевт не істеу керек?

ДӘРІС 4

1. ТАҚЫРЫБЫ : Дәрілік заттардың өзара әрекеттесуі

2. Мақсаты: Бірнеше дәрі-дәрмек, ББҚ, тамақ және алкоголь қолданғанда фармацевтикалық демеуді жасауға үйрету.

3. Дәріс тезісі

Дәрілік препараттардың өзара әрекеттесуі бір немесе бірнеше препараттардың біріктірілуімен әсерінің күшеюіне немесе әлсіреуіне әкелуі мүмкін. Клиникалық маңызды өзара әрекеттесулер жиі болжамды және әдетте жағымсыз, өйткені жанама әсерлердің пайда болуына немесе терапиялық әсердің болмауына әкелуі мүмкін. Жиі клиницистер қажетті терапевтік әсерге жету үшін болжамды сектораралық өзара іс-қимылдарды пайдалана алады.

Ұқсас қасиеттері бар екі дәрілік затты бір мезгілде қабылдаған кезде олардың әсерлерін қосу мүмкін. Мысалы, пациент бір бензодиазепинді транквилизатор ретінде және екіншісін түнде ұйықтататын зат ретінде қабылдаған кезде, олардың кумулятивтік әсері уыттылықтың пайда болуына әкелуі мүмкін.

Фармакодинамикалық өзара іс-қимыл кезінде бір препарат сезімталдықты немесе ағзаның басқа реакциясын осындай (агонистік) немесе бұғаттайтын (антагонистік) әсерге ие ете отырып өзгертеді. Бұл әсерлер әдетте рецепторлардың деңгейінде жүзеге асырылады, бірақ жасушаішілік жүйелерге әсер ету нәтижесінде пайда болуы мүмкін.

Фармакокинетикалық өзара әрекеттесуде біріктіруші препараттардың бірі әдетте абсорбцияны, таралуын, ақуыздармен байланыстырылуын, метаболизмін немесе екіншісін элиминациялауды өзгертеді. Тиісінше, бірінші препараттың рецепторға әсер ету мөлшері мен ұзақтығы өзгереді. Фармакокинетикалық өзара іс-қимыл әсердің айқындылығы мен ұзақтығын өзгертеді, бірақ оның түрі емес. Көбінесе, оны жеке препараттардың сипаттамаларына негізделе отырып болжауға немесе олардың концентрациясын немесе клиникалық симптоматикасын мониторингілеу процесінде анықтауға болады.

Фармацевт пациентті қабылдайтын барлық дәрілік заттар, оның ішінде рецептсіз босатылатын басқа мамандар тағайындаған дәрілік заттар туралы, сондай-ақ тағамдық қоспалар туралы білуі тиіс. Науқасқа тамақтанудың сипаты және алкогольді пайдалану туралы сұрау керек. Препараттың ең аз мөлшерін ең аз тиімді дозада қысқа уақыт кезеңінде тағайындау керек. Барлық қабылданатын препараттардың әсерлерін (қалаған және жанама) анықтау қажет, себебі олар әдетте әлеуетті дәрілік өзара әрекеттесулердің спектрін қамтиды. Болжанбаған дәрілік өзара әрекеттесулердің салдарынан уыттылық көріністерін болдырмау үшін неғұрлым кең терапиялық диапазоны бар препараттарды пайдаланған жөн.

Пациенттерді, әсіресе емдеу схемасының жүргізілген өзгерістерінен кейін жағымсыз реакциялардың дамуына бақылау жасау қажет; өзара іс-қимылдың кейбір түрлері (мысалы, ферменттің индукциясы нәтижесінде) бір аптадан кейін немесе одан кейін көрінуі мүмкін. Дәрілік өзара әрекеттесуді кез келген күтпеген асқынулардың ықтимал себебі ретінде қарастыру қажет. Күтпеген клиникалық реакция дамығанда дәрігер қан сарысуында қабылданатын жекелеген препараттардың концентрациясын анықтау қажет болуы мүмкін, ал осы ақпараттың негізінде, сондай – ақ әдебиеттен немесе сарапшы-клиникалық фармакологтан тиісті мәліметтерді алған кезде дозаны қалаған әсерге жеткенге дейін түзетуі мүмкін. Егер дозаны түзету тиімсіз болса, препаратты пациент алатындармен өзара әрекеттеспейтін басқа препаратқа ауыстыру қажет.

4. Көрнекі құралдар – Microsoft Office Power Point бағдарламадағы слайдтар

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз
2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз
3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012
6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L.,Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж.Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.
2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 9 беті

5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.

6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: рукаводство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз

7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз

8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз

9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p

10.Tripathi K.D. Essentails of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.

11.Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.

12.Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Дәрілік терапияның тиімділігін арттыру үшін қандай өзара әрекеттесулер қолданылады?
2. Адам үшін дәрі-дәрмектің қандай өзара әрекеттесуі қауіпті?

ДӘРІС 5

1. ТАҚЫРЫБЫ: Тыныс алу жолдары ауыратын сырқаттардың симптоматикалық емдеудегі және сауықтырудағы фармацевтикалық демеу (жөтел, тамақтың ауруы)

2. Мақсаты:Тыныс алу органдары ауруларының симптомдары мен синдромдарында (тамақтың ауруы, ринит, жөтел, қызба) қолданылатын дәрілік заттарды қолдану кезінде фармацевтикалық демеу жасауға үйрену.

3. Дәріс тезісі

Тыныс алу органдарының аурулары халықтың барлық топтарының арасында жиі кездеседі. Тыныс алу мүшелерінің аурулары кезінде жиі кездесетін шағым жөтел болып табылады.

Жөтелге қарсы дәрілердің фармацевтикалық демеуі

- Құрамында кодеин, декстрометорфан, бутамират бар жөтелге қарсы препараттарды жүктілік және лактация кезеңінде, 2 жасқа дейінгі балаларға қолдануға болмайды.
- Құрамында кодеин, декстрометорфан, бутамират бар жөтелге қарсы препараттар көп дозаларды қабылдағанда немесе ұзақ уақыт бойы пайдаланғанда ОЖЖ-ның тежелуіне және тыныс алуына әкелуі мүмкін.
- Оксаладин, бутамират және әсіресе декстрометорфан бар препараттар әлсіздік, ұйқышылдық, бас айналу тудыруы мүмкін. Бұл препараттарды жүргізушілер мен жоғары назарды талап ететін басқа да кәсіптердің адамдарына қолдануға болмайды.
- Оксаладин, бутамират, декстрометорфан және әсіресе кодеин бар препараттарды ОЖЖ-ның тежелу және тыныс алу қаупінің жоғары болуына байланысты алкогольмен біріктіруге болмайды.
- Үлкен дозаларды қабылдаған кезде бутамираты бар препараттар құсу, диарея, АҚ төмендеуі, ал аса ауыр жағдайларда — ОЖЖ айқын түрде тежелуі мүмкін.
- Глауцин гидрохлориді бар препараттар балаларда қолданғанда артериялық қысымның төмендеуіне әкелуі мүмкін
- Рибоксин таблеткаларын шайнамай жұту керек-әйтпесе, ауыз шырышты қабығы мен жұтқыншақтың сезімталдығын жоғалту мүмкін.
- Рибоксинді қабылдағанда ауыз бен жұтқыншақта құрғау болуы мүмкін.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 10 беті

Либексин қабылдау артериялық қысымы төмен адамдарға ұсынылмайды
 Қақырық түсіретін құралдардың фармацевтикалық демеуі

- Жөтел рефлексті тежейтін препараттармен (кодеин, тусупрекс, глауцин және т.б.) және қақырықты қоюлататын гистаминолитикалармен (димедрол, пипольфен және т. б.) біріктіруге болмайды.
- Қақырық түсіретіндерді қабылдаған кезде науқастың ағзасын сусыздандыратын препараттарды (несеп айдайтын, ішетін және т.б.) тағайындамау керек.
- Рефлекторлы әсер ететін қақырық түсіретін препараттар (термопсис, терпингидрат, истод, алтей, ликорин) дозадан асқан кезде құсу тудыруы мүмкін, асқазан ауруларында (гастрит, ойық жара ауруы) қолдануға болмайды.
- Қақырық түсіретін препараттарды көп сілтілі ішумен ішу керек. Физиологиялық шығындардың орнын толтыру үшін 1,5–2 л сұйықтықтың физиологиялық нормасына қосымша ішу ұсынылады.
- Қақырық жатқан науқастарға тағайындау ұсынылмайды .
- Қақырық түсіретін дәрілердің клиникалық әсері, әдетте, емнің 6-7 күнінен ерте емес.
- Қақырықтың бөлінуі және жөтел қақырықтың алғашқы 2-3 күнінде күшеюі мүмкін: бұл құбылыстар препараттың тиімділігін көрсетеді (керісінше емес)
- Құрамында йодидтер (калий йодид, натрий йодид) бар препараттарды артық дозалау немесе ұзақ қабылдағанда йодизм пайда болуы мүмкін: ринит, есекжем, Квинке ісінуі; гипертиреоз — тахикардия, тремор, жоғары козу, ұйқысыздық, диарея (40 жастан асқан адамдарда).
- Құрамында йодидтер бар препараттар (калий йодид, натрий йодид), жүктілік кезінде, жіті қабыну процестерінде, қалқанша безінің ауруларында қолдануға болмайды.
- Жіті қабыну процесі болған жағдайда өсімдік тектес қақырық препараттары қолайлы.

Өсімдік қайнары мен тұнбалары (мия, алтея тамыры, өгей шөп, анис, фенхель, шопан) тек қақырық әсерімен ғана емес, сонымен қатар құрамында микроэлементтер, витаминдер мен биогенді стимуляторлар есебінен зақымдалған шырышты бронхтардың регенерациясына ықпал етеді.

4. Көрнекі құралдар –Microsoft Office Power Point бағдарламадағы слайдтар

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз
2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз
3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012
6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L.,Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж.Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.
2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.
5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 11 беті

6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: рукаводство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз

7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз

8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз

9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p

10.Tripathi K.D. Essentails of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.

11.Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.

12.Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб.-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6. Бақылау сұрақтары :

1. Жөтелге қарсы дәрілік препараттардың қолдануға берілетін ұсыныстар?

2. Йодтың қақырықты түсіру препараты ретінде қолданудағы қарсы көрсітімдері қандай?

ДӘРІС 6

1. ТАҚЫРЫБЫ : ОЖЖ қызметінің бұзылыстарын симптоматикалық емдеудіңі фармацевтикалық демеуі (үрейлі жағдайлар,ұйқысыздық, бас ауруы).

2. Мақсаты : ОЖЖ функциясының бұзылуларын симптоматикалық емдеу үшін дәрілік заттарды қолданғанда фармацевтикалық демеуге үйрету (мазасыздық жағдайлар, ұйқысыздық, бас ауруы).

Дәріс тезісі:

Бас ауруы ауыр аурулардың симптомы болуы мүмкін, сондықтан өмірге және денсаулыққа қауіпті жағдайларды болдырмау үшін дәрігерге бару керек.

Бас ауруы кезінде анальгетикалық препараттар дәрігермен кеңесуінсіз екі күннен артық қабылданбайды.

Бас ауруы кезінде анальгетикалық препараттарды аптасына 2 реттен жиі қабылдамаған жөн — Әйтпесе ауырсыну сезімталдығы шегінің төмендеуі және бас ауруы ұстамаларының жиілігі мен күшінің артуы мүмкін.

Егер Мигреннің ауыруы 12 сағат ішінде өтпесе, міндетті түрде дәрігерге бару керек, өйткені ми қан айналымының бұзылу қаупі туындайды.

Еритін дәрілік түрлер мен аэрозоль түріндегі дәрілік түрлер емдік әсердің тез басталуын қамтамасыз етеді, препараттағы белсенді заттардың асқазан шырышты қабатына әсерін төмендетеді.

Құрамында кофеин бар анальгетик-антипиретиктер тобындағы құрамдастырылған препараттарды артық дозалауды болдырмау үшін көп мөлшерде кофе немесе шай қабылдаумен біріктіруге болмайды.

Құрамында парацетамол бар препараттарды бауыр функциясының ауыр бұзылыстары бар адамдарға сақтықпен тағайындау керек.

Құрамында тазарту деңгейі төмен парацетамол бар препараттарды ұзақ уақыт қабылдаған кезде перифериялық қан құрамын бақылау керек.

Ацетилсалицил қышқылы бар препараттарды тамақтан кейін қабылдау ұсынылады.

Ацетилсалицил қышқылы бар препараттарды антикоагулянттармен бірге қабылдауға болмайды.

Ацетилсалицил қышқылы бар препараттарды алкогольмен біріктіруге болмайды (ультцерогенді әсер ету, асқазан қан кету қаупі күрт артады).

Құрамында ацетилсалицил қышқылы бар препараттарды ұзақ қабылдағанда нәжісті жасырын қанға зерттеу ұсынылады.

Ацетилсалицил қышқылы бар препараттарды жүктілік және лактация кезінде қабылдауға болмайды.

Суматриптан тобының дәрілік препараттарын дәрігер мигрени диагнозын қойғаннан кейін ғана қолдануға болады.

Суматриптан тобының дәрілік препараттарын жүктілік және лактация кезінде, кіші жастағы балаларда қолдануға болмайды.

Құрамында суматриптан бар дәрілік препараттарды жүрек, қан тамырлары аурулары бар науқастарда гипертониялық ауру кезінде қолдануға болмайды.

Құрамында суматриптан бар дәрілік препараттарды мигрень ұстамасының алдын алу үшін қолданбайды.

Кодеин бар препараттарды ұзақ қабылдағанда үйренудің дамуы мүмкін.

Суматриптан спорын препараттарымен біріктіруге болмайды — айқын вазоспазм дамуы мүмкін.

Құрамында спорынь алкалоидтары (дигидроэрготамин) бар препараттарды қабылдағаннан кейін суматриптан тобының препараттарын 24 сағаттан бұрын қабылдауға болады

Суматриптан тобының препараттарын қабылдағаннан кейін спорынья алкалоидтары (дигидроэрготамин) бар препараттарды үзілістен кейін ғана қабылдауға болады 6 сағат және одан да көп

Суматриптан тобының әртүрлі препараттарын қабылдау арасындағы Интервал — кемінде 12 сағ. болуға тиіс.

Егер суматриптан тобы препаратының бір дозасын қабылдау әсер етпесе, қайталап дозаны қабылдау 3 сағаттан ерте болмауы мүмкін.

4. Көрнекі құралдар –Microsoft Office Power Point бағдарламадағы слайдтар

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз
2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз
3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012
6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L.,Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж.Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.
2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.
5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.
6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: рукаводство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 13 беті

7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз
8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз
9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p
10. Tripathi K.D. Essentials of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.
11. Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.
12. Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб.-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6. Бақылау сұрақтары :

1. Бас ауыруының негізгі себептері қандай?
2. Бас ауыруын емдеу үшін қандай препараттар қолданылады?

ДӘРІС 7

1. ТАҚЫРЫБЫ: Аллергияны симптоматикалық емдеудің фармацевтикалық демеуі

2. Мақсаты: Аллергиялық ауруларды симптоматикалық емдеуде қолданылатын дәрілік заттарды қолдану кезінде фармацевтикалық демеу жасауды үйрету

3. Дәріс тезісі

Аллергиялық реакцияның бірінші көрінісінде міндетті түрде дәрігерге қаралу және аллергияның пайда болу себебін анықтауға тырысу керек.

Аллергиялық реакцияның белгілі бір аллергенмен байланысы болған кезде онымен одан әрі жанасуды тоқтату үшін барлық мүмкін шараларды қолдану керек.

Дәрігер жазып берген дәрілік терапия тиісті әсер етуді тоқтатқан жағдайда, дәрілік терапияны түзету үшін дәрігерге қайта қарау керек.

Бірінші буынның антигистаминді компоненттері бар препараттар ұйқышылдық, шаршау сезімін тудыруы мүмкін, сондықтан оларды кешке қабылдау керек (әсіресе ауызша дәрілік түрлер).

Құрамында антигистаминді компоненттер бар препараттарды Көлік құралдарын басқару кезінде қолдануға болмайды, себебі олар назар аударудың және қозғалыстың үйлестіруінің бұзылуына әкеп соғады.

Құрамында антигистаминді компоненттер бар бірінші және екінші буын препараттарын алкогольмен, седативті, ұйықтататын, транквилизаторлармен, нейрорептиктермен, есірткілік анальгетиктермен біріктіруге болмайды — ОЖЖ-ға препараттардың тежейтін әсерінің күшеюі мүмкін.

Жеңіл ұйқышылықтан терең ұйқыға дейін түрленетін бірінші буын антигистаминді препараттарының седативті әсері жиі оларды әдеттегі терапевтік дозада пайдаланған кезде де пайда болуы мүмкін.

Дипразин (пипольфен) препараты артериялық қысымның ауытқуын тудыруы мүмкін. Бірінші буынның антигистаминге қарсы препараттары, әсіресе ципрогептадин (перитол) тәбеттің жоғарылауын тудыруы мүмкін.

Бірінші буынның антигистаминге қарсы препараттарын ұзақ пайдаланған кезде олардың терапиялық тиімділігінің айтарлықтай төмендеуі байқалады (тахифилаксия).

Аллергиялық ринит (маусымдық және жыл бойы) және поллиноздар кезінде бірінші буынның антигистаминді препараттарын қолдану жағымсыз, өйткені олар М-холинolitikалық әсерге ие бола отырып, шырышты қабықтың құрғақтығын тудыруы,

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казakhstanская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 14 беті

секреттің тұтқырлығын арттыруы және гаймориттер мен синуситтердің дамуына ықпал етуі, ал бронх демікпесі кезінде — бронхоспазмды тудыруы немесе күшейтуі мүмкін.

Даналы жасушалардың мембраналарының тұрақтандырғыштары тек алдын алу мақсатында ғана қолданылады.

Даналы жасушалардың мембраналарын тұрақтандырғыштар тобынан алынған препараттардың әсері емдеу курсы аяқталғаннан кейін — 10-12 апта тұрақты қабылдағаннан кейін толық дамиды.

4. Көрнекі құралдар –Microsoft Office Power Point бағдарламадағы слайдтар

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз

2 Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз

7. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.

2. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012

4Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012

3. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L.,Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж.Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.

2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.

3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.

4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.

5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.

6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: рукаводство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз

7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз

8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз

9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p

10.Tripathi K.D. Essentails of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.

11.Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.

12.Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб.-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Аллергияға қарсы дәрілердің қазіргі заманғы жіктелуі, қолдану ерекшеліктері қандай?

2.Мамандығы жоғары тәуекелмен байланысты адамдарға қандай препараттар ұсынылмайды?

1. ТАҚЫРЫБЫ : Асқорыту қызметінің бұзылыстарын симптоматикалық емдеудің фармацевтикалық демеуі(қыжыл,іштің қатуы , диарея, метеоризм).

2. Мақсаты : іш қату, диспепсия, күйдіру және т. б. кезінде қолданылатын дәрілік заттарды қолдану кезінде фармацевтикалық демеу жасауға үйрету.

3. Дәріс тезісі

Іш қату — obstipatio) - жеке физиологиялық нормамен салыстырғанда немесе ішектің жүйелі түрде жеткіліксіз босатылуы бойынша дефекация (48 сағаттан артық) актілері арасындағы интервалдардың ұлғаюынан көрінетін ішек қызметінің бұзылуы. 2-3 күнде 1 рет ішектің үнемі босатылуы-физиологиялық норманың ықтимал нұсқасы, сондықтан нәжістің мұндай кідіруі ағзаға қауіп төндірмейді және іш қату болып табылмайды.

Іш қатуды симптоматикалық емдеу үшін препараттарды қолдану кезіндегі фармацевтикалық демеу)

- Іш жүргізетін дәрілерді аш қарынға тағайындаңыз.
- Әлсіздікті ұзақ қабылдағанда гипокалиемиа дамиды, сондықтан әлсіздікті қабылдауды калий препараттарын қабылдаумен үйлестіру ұсынылады.
- Құрамында антрагликозидтер бар әлсіз, қабылдағаннан кейін 8-12 сағаттан кейін әрекет етеді, сондықтан оларды ұйқыға дейін кешке қабылдау ұсынылады.
- Құрамында антрагликозидтер бар әлсіз іш қату кезінде қолданбайды, себебі олар тоқ ішектің ауыруын тудыруы мүмкін.
- Антрахинон гликозидтері анасының сүтіне өтеді, сондықтан олар бар препараттарды емізетін аналарға тағайындауға болмайды.
- Антрагликозидтер тобындағы әлсіз препараттармен ұзақ уақыт қолдануға болмайды.
- Антрахинон туындылары тобындағы әлсіз несептің қышқыл реакциясы кезінде оны қарқынды сары түске, сілтілі жағдайда — қызыл түске бояй алады.
- Емшек жасындағы балалардың Натрий пикосульфаты тиімсіз.
- Вазелин майын ұзақ қолданғанда май еритін витаминдердің (А және D) сіңуі төмендейді және асқазан-ішек жолында қатерлі ісіктердің пайда болу қаупі артады.
- Лактулозаның әлсіз препараттарын кіші және орта жастағы балаларға тағайындауға болады.
- Лактулозды ішектің жіті қабыну аурулары бар науқастарға қабылдамаған жөн.

Қышыма — rugosis) - эпигастральды аймақта және кеуденің артындағы күйіп қалу сезімі, ауыздағы қышқыл дәмі бар.

Күйдірудің пайда болуы асқазан ішіндегісінің қышқылдығының жоғарылауымен және оның өңештің төменгі бөліміне түсуімен байланысты.

Асқазан-ішек жолдарының нақты, Елеулі ауруларының белгісі ретінде, сондай-ақ диспепсия көріністерінің бірі немесе дербес симптомы болуы мүмкін.

Күйдіруді (антацидтерді) симптоматикалық емдеу үшін препараттарды қолдану кезіндегі фармацевтикалық демеу)

- Барлық антацидтер тек ауызша қабылданады — күйік пайда болғанда немесе тамақтан кейін 1 сағаттан кейін.
- Дәрілермен өзара әрекеттесуін болдырмау үшін антацидтерді басқа препараттарды қабылдағаннан кейін 2 сағат бұрын немесе 2 сағаттан кейін қолдану керек.
- Құрамында алюминий бар антацидтік препараттар ішке бейімділік кезінде, құрамында магний бар — іш қатуға бейімділік кезінде көрсетіледі.
- Бірінші буын фосфор қышқылының алюминий тұзы негізіндегі антацидтер (фосфалюгель, компенсан, пенсамар) емдік әсерді баяу көрсетеді.
- Барлық алюминий бар антацидтер фосфордың сіңуін бұзады, ол алюминий фосфатының ерімейтін тұзын түзеді. Клиникалық бұлшықет әлсіздігімен, әлсіздікпен, остеопорозбен көрінеді.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 16 беті

- Препаратты артық қолдану салдарынан ағзадағы алюминий құрамының артуы энцефалопатияны (сөйлеудің бұзылуы, бұлшық ет тартылуы, құрысулар), ал одан әрі әлсіз болуы мүмкін.
- Сіңірілмейтін антацидтерді пайдаланған кезде алюминий артық болуы бүйрек түйнектерінде жинақталады, бұл бүйрек жеткіліксіздігінің дамуына әкелуі мүмкін.
- Сіңірілмейтін антацидтер кейбір дәрілік препараттардың сінуін тежейді: тетрациклин, норфлоксацин, жүрек гликозидтері, кортикостероидтар.
- Сіңірілетін антацидтерді қабылдау "рикошета" феноменімен жиі жүреді — бастапқы бейтараптандырғыш әсерден кейін тұз қышқылының секрециясының қайта жоғарылауы.
- Үлкен дозаларда сіңірілетін антацидтер жүйелі метаболикалық реакциялар — алкалоз және сүт қышқылды синдром тудыруы мүмкін.

4. Көрнекі құралдар –Microsoft Office Power Point бағдарламадағы слайдтар

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз
2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз
3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012
6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L.,Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж.Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.
2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.
5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.
6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: рукаводство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз
7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз
8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз
9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p
- 10.Tripathi K.D. Essentails of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.
- 11.Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.
- 12.Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 17 беті

6. Бақылау сұрақтары:

1. Антацидтердің қазіргі заманғы жіктелуі, қолдану ерекшеліктері қандай?
2. Лактулозаны қолдану ерекшеліктері қандай?

ДӘРІС 9

1. ТАҚЫРЫБЫ : Аяқ-қол көктамырларының варикозды кеңейюі және геморройдағы фармацевтикалық демеу

2. Мақсаты: қызба кезінде пайдаланылатын дәрілік заттарды қолдану кезінде фармацевтикалық демеуге үйрету

3. Дәріс тезісі

Препараттардың негізгі топтары: микроциркуляцияны жақсартатын препараттар (венорутон, анавенол, эскузан), қабыну құбылыстарын жою, капилляррезистенттілікті арттыратын препараттар (С витамині, рутин), дезагреганттар (салицил қышқылы препараттары) диуретиктер.

Венотониялық дәрілердің (рутозидтердің) қолданылуы жүктіліктің I триместрінде, сондай-ақ жеке көтере алмау кезінде қолдануға болмайды. Құрамында гепарин бар препараттарды қолдану кезінде міндетті зертханалық бақылауды талап ететін протромбиндік уақыттың ұзартылуы байқалуы мүмкін. Тромбофлебиттің алдын алу үшін дезагрегант ретінде ацетилсалицил қышқылының микродозы курстық қолдану көрсетілген.

Құрамында гепарин (1 г-да 1000 ХБ) бар гелдер мен жақпа майларды трофикалық бұзылулар кезінде созылмалы көктамыр жетіспеушілігінде пайдалануға болады. ФС топикалық түрлерін ашық жараларға, шырышты қабықтарға, инфекцияланған іріңді учаскелерге, сәулелік терапияға ұшыраған тері учаскелеріне жағуға болмайды. Дерматологиялық реакциялар ВРВ емдеу үшін дәрілік препараттарды сырттан қолданған кезде сирек байқалады, жергілікті аллергиялық реакциялар (тері бөртпелері) болуы мүмкін.

ФС жұмсақ дәрілік түрін таңдау кезінде препараттың мазь негізінің ерекшеліктерін ескеру қажет: май негізінде дайындалған жақпалар киімде, төсекте із қалдыра алады, бірақ құрғақ тері бар адамдарға қолдану үшін неғұрлым қолайлы; гелдер спирттің және басқа да жеңіл буланатын заттардың (мысалы, эфир майларының) есебінен із қалдырмай, теріге тез енеді, бірақ теріні кептіре алады. Жергілікті қолдануға арналған, ВРВ терапиясында пайдаланылатын құрамында гепарин бар препараттар геморрагиялар болған кезде және қан кетуге бейім кезде тағайындалмайды.

Геморрой: анальды аймақта қан айналымын жақсартатын негізгі препараттар (венорутон, детралекс, гепарині және протеолитикалық ферменттері бар май және май) қабынуға қарсы препараттар (шырғанақ майы, итмұрын майы бар микроклизмалар) нәжісті реттеу (диета, агиолакс, гуталакс) қан кетуді жою (метилурацил бар май, ультрапрокт жақпа майы), ауырсыну синдромын, зуда (прокто-гливенолитикалық май) тоқтату, әдемі шам).

Жіті геморройды жергілікті емдеуді таңдау кезінде симптомдардың бірінің басым болуын – ауырсынуды, тромбозды, қабыну процесінің таралуын және деструктивті компоненттің болуын ескеру қажет.

4. Көрнекі құралдар –Microsoft Office Power Point бағдарламадағы слайдтар

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз
2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз
3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 18 беті

6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L.,Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.
2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.
5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.
6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: рукаводство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз
7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз
8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз
9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p
10. Tripathi K.D. Essentails of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.
11. Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.
12. Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб.-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Венотониктерді қолдану ерекшеліктері
2. Геморрой кезінде ауырсыну синдромын алу үшін қандай препараттарды қолдануға болады?

ДӘРІС 10

1. ТАҚЫРЫБЫ : Тіреу-қозғалыс аппаратының патологиясы бар науқастарға көрсетілетін фармацевтикалық демеу: буын және бұлшық ет сырқаты, остеоартроз , остеопороз

2. Мақсаты : тірек-қимыл аппараты ауруларын симптоматикалық емдеуде қолданылатын дәрілік заттарды қолдану кезінде фармацевтикалық демеу жасауға үйрету

3. Дәріс тезісі

Құрамында ҚҚСҚ бар жақпалар мен гельдерді зақымданған учаскелерге немесе жара бетіне түсуден болдырмай, терінің зақымданбаған учаскелеріне ғана мұқият жағу керек. Жағармайлар мен гельдерді ауа өткізбейтін таңғыштардың астына жағуға болмайды. Құрамында ҚҚСҚ бар жақпа мен гельді қолданған кезде олардың шырышты көзге және басқа шырышты қабықтарға түсуінен аулақ болу керек.

Құрамында ҚҚСП бар майлар мен гельдерді қолданғанда, контактілі дерматит — қышу, гиперемия, терінің ісінуі, папулалардың, қабыршықтардың, везикулдардың пайда болуы мүмкін. Осы құбылыстар кезінде жақпа қолдануды дереу тоқтату керек.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казакстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 19 беті

Жылытқыш әсері бар майларды, гельдер мен кремдерді күйік болмас үшін жылытқыш, ауа өткізбейтін таңғыштарды және эластикалық бинттерді пайдалана отырып қоспау керек.

Құрамында ҚҚСҚ бар жақпа мен гельдерді терінің ауқымды учаскелеріне жағу кезінде және ұзақ уақыт қолданғанда тиісті препараттарды ішу арқылы қабылдауға тән жағымсыз құбылыстар пайда болуы мүмкін.

Құрамында диклофенак бар майлар мен гельдерді қолданған кезде фотосенсибилизация құбылыстары болуы мүмкін.

Жақпа немесе гель түріндегі ҚҚСП қолданған кезде артық дозалану белгілері: эпигастриядағы жағымсыз сезім, жүрек айнуы, бас ауруы, бас айналуы (салицилаты бар препараттарды қолдану кезінде жиі).

Көтере алмаушылық құбылыстары (жоғары сезімталдық) немесе артық дозалану симптомдары дамыған кезде жақпа майды тез арада жылы сумен жуу керек.

Ішу арқылы қолдануға арналған қабынуға қарсы препараттар жергілікті препараттардан жеткіліксіз айқын әсерде тағайындалады.

Ішу арқылы қолдануға арналған қабынуға қарсы препараттарды дәрігердің ұсынысы бойынша ғана қабылдаған жөн.

4. Көрнекі құралдар –Microsoft Office Power Point бағдарламадағы слайдтар

5. Әдебиет

негізгі:

1. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Н.Ж. Орманов, ОҚМФА .-Шымкент: «RISO», 2013-304бет 115экз
2. Фармацевтикалық демеу : оқу құралы –Шымкент: «RISO», 2013.-85экз
3. Фармацевтическая опека учеб.-методическое пособие –Шымкент ЮКГФА,2013-70экз.
4. Basic and Clinical Pharmacology/ Katzung B.G.[ed.by]; Mc Graw- Hill 2012
5. Clinical Pharmacology/ Bennet P.N., Brown M.J.; Churchill Livingstone, 2012
6. Goodman & Gilman' the Pharmacology Basis of Therapeutics/ Brunton L.L.,Charbner B.A.; McGraw- Hill Professional 2011

қосымша :

1. Орманов, Н. Ж.Фармакотерапия болезней органов пищеварения : Учеб. пособие - Шымкент:, 2013. - 200 с- 70экз.
2. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 1-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 656 бет-100экз.
3. Орманов, Н. Ж. Фармакология. 2-кітап: оқулық - Алматы : Эверо, 2013. - 512 бет-100экз.
4. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 1-кітап: оқулық - Шымкент : ЮКГФА, 2012. - 500 бет-300экз.
5. Орманов, Н. Ж. Фармакотерапия. 2-кітап: оқулық - Шымкент : ОҚМФА, 2012. – 416 бет-300экз.
6. Фармакология (: нұсқаулық -Фармакология: руководство/ Г.М.Пичхадзе т.б. М. «Литтерра»,2017.-640бет с.1экз
7. Гематологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-160с.-40экз
8. Кардиологиялық фармакотерапия : оқулық /Н.Ж. Орманов –ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму Министрлігі. ОҚМФА.- Шымкент : ЮКГФА, 2015.-216бет.-40экз
9. Kharkevitch D.A. Pharmacology: Translation of Russian textbook “Pharmacology” (2006). - [б.м]:GEOTAR- MEDIA Publishing Group, 2008.- 672 p

10.Tripathi K.D. Essentails of Medical Pharmacology: 7 edit./ K.D. Tripathi.- New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 2013.- 1002 p.

ОҢТҮСТІК-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Фармакология, фармакотерапия және клиникалық фармакология кафедрасы «Фармацевтикалық демеу» пәні дәріс кешені	044-41/ 20 беттің 20 беті

11. Padmaja Udaukumar. Textbook of Medical Pharmacology. New Dehi, 2006, Second Edition, 558 p.

12. Фармацевтическая опека: учеб.-методическое пособие / Н. Ж. Орманов [и др.] ; ЮКГФА. - ; Учеб.-методическое пособие утв. на ЦМС ЮКГФА. - Шымкент : ЮКГФА, 2013. - 308 с.

6. Бақылау сұрақтары:

3. ҚҚСД қолдану ерекшеліктері
4. Жергілікті құралдарды қолдану ережесі